

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið
Skúlagötu 4
101 Reykjavík

Reykjavík, 8. desember 2021

Varðar: Tillögu að burðarþolsmati og áhættumati erfðablöndunar

Vísað er til tillögu að burðarþolsmati og áhættumati erfðablöndunar ásamt umhverfismatsskýrslu sem kynnt var í samráðsgátt 25. október 2021, sbr. mál nr. 198/2021.

Með áhættumati erfðablöndunar og burðarþolsmati einstakra hafsvæða er mörkuð stefna um leyfisveitingar til starfrækslu fiskeldisstöðva í sjó á landinu öllu. Við þessa stefnumörkun ráðherra er ekki einvörðungu tekin afstaða til starfsskilyrða heillar atvinnugreinar, þ.e. fiskeldis í sjó, heldur jafnframt til hagsmuna annarra atvinnugreina, þ.m.t. veiði villtra laxastofna og ferðaþjónustu, og hagsmuna íbúa hlutaðeigandi byggðarlaga. Þá eru sem endranær undirliggjandi mikilsverðir náttúruverndarhagsmunir. Þessi aðstaða endurspeglast í ákvæðum 1. gr. laga nr. 71/2008 um fiskeldi þar sem m.a. er sérstaklega áréttað að við framkvæmd laganna skuli þess ávallt gætt að sem minnst röskun verði á vistkerfi villtra fiskstofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu.

Framangreint er nefnt hér í upphafi til að leggja áherslu á þá hagsmuni sem í húfi eru við þá stefnumótun ráðherra sem hinar auglýstu tillögur lúta að. Eins og ákvæði laga um fiskeldi bera með sér var löggjafanum ljóst við setningu þeirra að gæta þyrfti jafnvægis milli hagsmuna annars vegar aðila sem stunda fiskeldi á grundvelli laganna og hins vegar aðila sem nýta villta nytjastofna eða hafa hagsmuni tengda slíkri nýtingu. Reynsla undanfarinna áratuga hér á landi og erlendis sýnir glögg að þessir hagsmunir fara ekki alltaf saman. Fiskeldi í sjó í Noregi er t.a.m. talin helsta ógn við villta laxastofna þar í landi og meginorsök þess að þessir stofnar eru nú taldir komnir á stig útrýmingarhættu.

Þótt umhverfissmat þeirra áætlana sem hér eru til umfjöllunar komi ekki í stað umhverfismats einstakra framkvæmda sem ráðist kann að verða í á grundvelli þeirra, og þótt umhverfismat áætlana sé eðli málsins samkvæmt almennara en mat á umhverfisáhrifum afmarkaðrar framkvæmdar, er ekki þar með sagt að í mati á þessu stigi þurfi ekki, með sama hætti og þegar um umhverfismat framkvæmdar er að ræða, að leggja traustan, vísindalegan grundvöll að þeim ályktunum sem dregnar eru um umhverfisáhrif fyrirhugaðrar stefnumótunar og styðjast í þeim efnum við nýjustu upplýsingar sem aðgengilegar eru hverju sinni. Þá þarf sem endranær við mat á umhverfisáhrifum að bera saman áhrif ólíkra valkosta sem raunhæft er að velja milli.

Með framangreint í huga eru eftirfarandi athugasemdir gerðar við hinar auglýstu tillögur og umhverfismatsskýrslu þá sem þeim fylgdu:

1. Efnistöð skýrslunnar eru ekki í samræmi við fyrirmæli 1. mgr. 14. gr. laga nr. 111/2021. Til þess að meta umhverfisáhrif fyrirhugaðrar stefnumótunar ráðherra þarf að leggja mat á umhverfisáhrif þess að marka þá stefnu sem felst í hinum auglýstu tillögum og m.a. bera þau saman við raunhæfa valkosti í stefnumótun, sbr. c-lið 1. mgr. 14. gr. Þeir kostir sem þar koma

augljóslega til greina, auk þess að móta enga stefnu til leyfisveitinga á þessu sviði (núllkostur), eru að móta stefnu um annað umfang og/eða aðra staðsetningu leyfisveitinga. Enga umfjöllun um eða samanburð á slíkum valkostum er að finna í skýrslunni. Vakin er athygli í því sambandi á að engin valkostagreining kemur þar fram varðandi þau hafsvæði sem ráðherra hefur ákveðið að láta burðarþolsmeta auk þess sem skýrslan fjallar í einu lagi um burðarþolsmöt fyrir öll hafsvæði sem ráðherra hefur ákveðið að meta án þess að fjalla sérstaklega um hvert og eitt þeirra. Í skýrslunni er heldur ekki fjallað um umhverfisáhrif þess kosts sem valinn er með tilliti til skilgreindra viðmiða, sbr. b-lið 1. mgr. 14. gr.

2. Eftir því sem ráðið verður af efni skýrslunnar og þeim heimildum sem þar er vísað til hefur við gerð hennar ekki verið tekið tillit til þeirrar vísindalegu þekkingar sem aðgengileg var á því tímamarki sem hún var unnin. Athygli vekur að einu tilvísanir í skýrslunni til ritrýndra vísindagreina varða rannsóknir á loftslagsmálum. Engar slíkar tilvísanir er hins vegar þar að finna til vísindagreina á sviði sjávarlíffræði og tengdra greina. Hvorki efni né framsetning skýrslunnar gefur þannig til kynna að við gerð hennar hafi verið tekið tillit til þeirrar vísindalegu þekkingar sem fyrir liggur m.a. erfðablöndun eldisfiska og villtra stofna eða fiskisjúkdóma, þ.m.t. til þeirra heimilda sem vísað er til í áhættumatinu sjálfu, tækniskýrslu þess og skýrslu óháðrar vísindanefndar, en samhengi matsskýrslunnar við þessar heimildir er ekki fyllilega ljóst. Ekki verður séð að efni skýrslunnar sé að þessu leyti í samræmi við 2. mgr. 14. gr. laga nr. 111/2021.
3. Fyrirliggjandi skýrsla ber heldur ekki með sér að við gerð hennar hafi verið tekið tillit til þeirra upplýsinga um umhverfisáhrif fiskeldis á þeim hafsvæðum þar sem það er þegar stundað, og sem tillögurnar lúta að, sem orðið hafa til við eftirlit og rannsóknir á síðustu árum, þ.m.t. rauntölur um tíðni og umfang slysasleppinga hér á landi síðustu missiri og afdrif strokulaxa sem fyrir eiga að liggja m.a. í eftirlitsskýrslum Umhverfisstofnunar og Matvælastofnunar og nýjustu rannsóknum Hafrannsóknarstofnunar. Vakin er athygli í því sambandi á ábendingum óháðu vísindanefndarinnar sem lúta m.a. að tölulegum forsendum eldra áhættumats erfðablöndunar um þessi atriði, en til þessara ábendinga er ekki tekin afstaða í skýrslunni. Einnig að þessu leyti verður ekki séð að skýrslan sé í samræmi við 2. mgr. 14. gr. laga nr. 111/2021.

Til viðbótar framangreindum athugasemdum skal bent á að við gerð skýrslunnar virðist ekki hafa verið horft til þeirrar þróunar sem átt hefur sér stað í Noregi að undanfögnu, m.a. með þeim breytingum sem gerðar hafa verið á staðli NS 9415:2009, sem áður var stuðst við, með nýjum staðli NS 9415:2021. Þessar breytingar, og þær rannsóknir og tækniframfarir á sviðinu sem liggja þeim til grundvallar, hafa ljóslega þýðingu þegar kemur að því að leggja mat á líkleg umhverfisáhrif af fyrirhugaðri stefnumótun ráðherra sem eðli málsins samkvæmt er mörkuð til framtíðar. Þessu nátengt skal bent á að þótt eðlilegt sé með tilliti til dagsetningar skýrslunnar að þar hafi ekki verið fjallað um nýjar upplýsingar um blóðþorrasýkingu í laxeldi í Reyðarfirði er mikilvægt að tekið verði tillit til þessara nýju upplýsinga við endanlega gerð matsskýrslunnar og þeirra áætlana sem tillögurnar lúta að, enda ljóst að um nýjan áhættuþátt er að ræða sem haft getur í för með sér veruleg, óafturkræf áhrif á villta laxastofna hér á landi.

Áréttað skal að lokum að eins og ferli stefnumótunar á grundvelli 6. gr. a og b laga nr. 71/2008 um fiskeldi hefur verið háttáð hingað til hefur Hafrannsóknarstofnun gert tillögur til ráðherra og lagt grundvöll að slíkum tillögum með sérfræðilegu mati á umhverfisáhrifum þeirra með tilliti til afmarkaðra umhverfisþátta, án þess þó að þetta mat hafi náð til allra þeirra umhverfisþátta sem falla undir lög nr. 111/2021, sbr. áður lög nr. 105/2006, eða verið fram sett eða kynnt samkvæmt

fyrirmælum þessara laga. Í fyrirbyggjandi umhverfismatsskýrslu er ekki farin sú leið að bæta úr framangreindu með því að setja sérfræðilegt mat Hafrannsóknarstofnunar, sem í reynd liggur til grundvallar hinum auglýstu tillögum, fram í formi umhverfismatsskýrslu til samræmis við fyrirmæli 1. mgr. 14. gr. laga nr. 111/2021, með viðbótum varðandi aðra umhverfisþætti og viðeigandi samanburði valkosta, heldur er farin sú leið að bæta sérstakri umhverfismatsskýrslu við eldri mót Hafrannsóknarstofnunar þar sem hvorki er gerð efnisleg grein fyrir þessum mötum né lagt sjálfstætt mat á þau atriði sem þar voru metin.

Framangreind aðferðafræði er ljóslega ekki í samræmi við fyrirmæli laga nr. 111/2021 sem gera ráð fyrir því að umhverfismat áætlunar skuli sett fram í umhverfismatsskýrslu þar sem fram komi a.m.k. umfjöllun um þau atriði sem sérstaklega eru tilgreind í 1. mgr. 14. gr. laganna í samræmi við 2. mgr. sömu greinar. Fyrirbyggjandi umhverfismatsskýrsla uppfyllir engan veginn þessar kröfur. Með henni hefur þar með ekki verið lagður grundvölur að hinum auglýstu tillögum í samræmi við fyrirmæli III. kafla laga nr. 111/2021 svo séð verði.

Ofangreindum athugasemdum er hér með komið á framfæri við atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Hafrannsóknarstofnun fyrir hönd Náttúruverndarfélagsins Laxinn lífi, kt. 570517-0740 og íslenska náttúruverndarsjóðsins, kt. 680417-0320.

F.h. Laxinn lífi og íslenska náttúruverndarsjóðsins,

Flóki Ásgeirsson lögmaður

Undirritunarsíða

Flóki Ásgeirsson